

**İİTERNET TABANLI UZAKTAN ÖĞRENİM MODELİNİN
BİLGİ HİZMETLERİNE YÖNELİK YÜKSEK ÖĞRETİM
PROGRAMLARINDA KULLANIMI**

**USE OF İNTERNET BASED DISTANCE LEARNING MODEL
TOWARDS İNFORMATION STUDIES
AT HİGHER EDUCATION PROGRAMS**

Hüseyin Odabaş*

Özet

İnternet tabanlı uzaktan öğrenim modeli, herhangi bir konuda metin, ses ve görüntüden oluşan eğitim içeriğinin on-line ve/veya off-line olarak İnternet üzerinden sunulması şeklinde ifade edilmektedir. Bu çalışmada yurt dışında kütüphane ve bilgi bilimi alanında İnternet tabanlı uzaktan öğrenim yöntemiyle faaliyet gösteren sekiz bölüm incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’deki bilgi ve belge yönetimi bölümleri için İnternet tabanlı uzaktan öğrenim modelinin değerlendirmesi yapılmıştır.

Abstract

İnternet-based distance learning model is described as transmitting educational content using text, image, video, and audio files over the İnternet online or offline. In this study, eight library and information science programs undertaking internet-based learning method abroad are examined. At this point the internet-based learning model is evaluated for İnformation and Records Mangement Departments in Turkey.

Giriş

Özellikle son on yıldır bilişim teknolojilerinin bireysel ve kurumsal düzeyde yaygın olarak kullanılması ile birlikte, toplumun sosyo-ekonomik yapısında büyük değişiklikler olmuştur. Yönetim yapılarından, iş akış sistemlerine kadar bütün kurumsal işlemlerin yeniden düzenlenmesine neden olan bilişim teknolojileri, zamanla eğitim sektörünün de vazgeçilmez araçlarından biri haline gelmiştir. 90’lı yıllarda eğitim hizmetlerinde yardımcı araçlar olarak kullanılan bilgisayar ve iletişim teknolojileri, günümüzde eğitim hizmetinin bütün unsurları verildiği ortamlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ortamlardan biri de internet tabanlı uzaktan öğrenim modelidir. İnternet tabanlı uzaktan öğrenim modeli, temelde iki amacın yerine getirilmesi için uygulanmaktadır. Bunlardan ilki geleneksel eğitim programlarına destek hizmeti sağlamak, ikincisi ise eğitim programlarını bütünüyle ağ üzerinden sunmaktır. Bu çerçevede İnternet tabanlı uzaktan öğrenim,

---

* Arş. Gör. Hüseyin Odabaş Ankara Üniversitesi DTCF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nde öğretim elemanıdır (E-posta: odabas@humanity.ankara.edu.tr).

içinde bulunduğumuz dönemin eğitim gereksinimini karşılayabilecek en etkili ve uygun araçlardan biri olarak düşünülmektedir.

Uzaktan öğrenimi zorunluluk haline dönüştüren sosyal ve ekonomik koşulları Peraya (2002), genel olarak şu bulgular ışığında değerlendirmektedir:

- Küreselleşmenin etkileri ile birlikte özellikle 90'lı yıllardan sonra toplum ve iş hayatında yerleşik olan sosyal ve ekonomik şartlar değişmeye başlamıştır.
- Değişen ekonomik şartlarla birlikte daha nitelikli elemanların tercih edildiği bir ortamda, işsizlik oranı her geçen gün artmasına rağmen çalışan insan sayısı azalmıştır.
- Bilgi, organizasyonların ana unsurlarını oluşturan işgücü ve sermaye gibi faktörlerin de önüne geçerek en önemli ekonomik güçlerden biri haline gelmiştir.
- Bilgisayar ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelerle birlikte bilgi, geçmişe oranla artık daha hızlı yayılmakta ve bilginin yaşam süresi (güncelliği) kısalmaktadır.
- Değişen sosyal ve ekonomik koşullara ayak uydurabilmek için işletmeler, sürekli olarak personelin eğitim düzeyini yükseltmek ve insan kaynaklarına yatırım yapmak zorundadırlar.

Uzaktan öğrenimle birlikte, genellikle çalışanların bilgi ve yeteneklerini artırmak amacıyla kullanılan sürekli veya hizmet içi eğitim giderleri önemli ölçüde azalmaktadır. Bununla birlikte uzaktan öğrenim, işletmelerin kişisel ve kurumsal performansını artırarak sürekli değişen rekabet ortamında mali kazanç elde etmesini de sağlamaktadır. İşletmelerin yanı sıra günümüzde uzaktan öğrenimin en yoğun olarak tercih edildiği yerler üniversitelerdir. Mektupla ve televizyonla yapılan eğitim modelinden sonra günümüz üniversitelerinde yapılan uzaktan öğrenim programlarının büyük bir çoğunluğu web üzerinden sürdürülmektedir. Dünyada ve ülkemizde son on yılda oluşturulan uzaktan öğrenim programlarının klasik ders ortamına en yakın modeli, web tabanlı interaktif (etkileşimli) öğrenim modelidir. Söz konusu öğrenim modelinin, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bir çok örneğinin başarıyla uygulandığı bilinmektedir.

Uzaktan Öğrenim

Son yıllarda bilgisayar ve iletişim teknolojisinin sosyal hayatın içine hızlı ve yoğun olarak girmesiyle birlikte, küreselleşmenin etkileri toplum üzerinde daha fazla hissedilir olmuştur. İnsanlar dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun yaşanan her gelişmeden ve her yenilikten anında haberdar olmakta, ihtiyacının çok çok ötesinde bilgi yoğunluğu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ancak her olgu ve olayın çok hızlı yayıldığı bu ortamda bilgi de çok hızlı bir biçimde güncelliğini yitirmektedir. Dolayısıyla yeni bilgiye olan talep her alanda daha fazla artmaktadır. Bu durum özellikle çalışanların, bulundukları ortamdan ayrılmadan uzmanlık alanlarında ya da ilgi duydukları konularda öğrenim

görmelerini daha fazla gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda uzaktan öğrenim, çalışanların farklı bir alana yönelmesine, yeni bir sertifika sahibi olmasına veya yeteneklerini artırmasına olanak sağlayan uygun bir eğitim modelidir.

ABD’de Teknoloji ve Yetişkinlerin Öğrenimi Komisyonu’nun (The Commission on Technology and Adult Learning) hazırlamış olduğu rapora göre e-öğrenim, insanların ailelerinden veya bulundukları ortamlardan ayrılmadan kariyerlerinde ilerleme kaydedebilecekleri veya daha üretken olabilmek için bilgi ve becerilerini geliştirebilecekleri, teknolojik bileşenlerinden oluşan bir eğitim modeli olarak ifade edilmektedir (Bonk, 2000).

Diğer bir tanıma göre uzaktan öğrenim, geleneksel öğretme-öğrenme yöntemlerinin sınırlılıkları nedeniyle sınıf içi etkinlikleri yürütme olanağının bulunmadığı durumlarda, eğitim etkinliklerini planlayanlar ve uygulayıcılar ile öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimin, özel olarak hazırlanmış öğretim üniteleri ve çeşitli ortamlar yoluyla sağlandığı bir öğretim merkezi şeklinde ifade edilmektedir (Alkan, 1981: 59).

Curabay ve Demiray (2002: 8), son yıllarda uzaktan öğrenim modelinin eğitim hizmetleri içindeki payının önemli oranda artmasının nedenlerini şu maddelerle açıklamaya çalışmaktadır:

- Bireylerin farklı eğitim-öğretim olanakları ve gereksinimi içinde olması.
- Geleneksel eğitim yöntemlerinin bireysel gereksinimleri karşılayamaması.
- Geleneksel eğitim ortamına benzer şekilde zamandan ve mekandan bağımsız bireysel öğrenim ortamının sağlanması.
- Yeni seçeneklerin geleneksel eğitim anlayışı dışında kalan bireylere de öğrenim olanağı sağlaması.

Uzaktan öğrenimin geleneksel örgün eğitim modeline göre çeşitli avantajları bulunmaktadır. Söz konusu avantajlar, şu şekilde sıralanabilir:

- Öğrenci merkezli esnek eğitim-öğretim seçeneği sağlanmakta ve her türlü teknolojiden yararlanma olanağı sunulmakta,
- Öğrencilerin deneyleri ve özel çalışmalarını daha farklı boyutta birbirlerine göstermek ve tartışmak için ortam hazırlanmakta,
- Fırsat eşitsizliklerini en aza indirmekte,
- Kaynak farklılığı ve araç-gereç yetersizliği nedeniyle eğitim programlarının uygulanmasında karşı karşıya kalınan standart düşüklüğünü yükseltmekte ve bütünlük sağlanmakta,
- Eğitimin maliyetini düşürmekte ve kaliteyi artırmakta.
- Değişik konularda çok zengin kaynakları aynı platform üzerinde paylaşım açmakta ve daha eğlenceli bir ders ortamı sağlanmakta,
- Bireysel öğrenme sorumluluğu kazandırmakta,

- Konusunda uzman olan ğretim elemanlarından daha fazla bireyin yararlanması sağlanmakta,
- Başarının değeriendirilmesinde daha objektif olunmakta ve
- Belli bir zaman ve mekana bağımlı olma zorunluluğunu ortadan kaldırarak öğrenciye serbestlik tanınmaktadır.

Bu avantajlarının yanı sıra, hem birey hem de grup düzeyinde öğrencilerin farklı özelliklere sahip olması, uzaktan öğrenimde bir takım sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Etnik kökeni ve kùltürü farklı olan, bilgisayar okuryazarlık düzeyi ve bireysel öğrenme yeteneği eşit olmayan öğrenciler bazen aynı eğitim programından yeterli ölçüde başarı sağlayamamaktadır. Genel olarak uzaktan öğrenim modelinin dezavantajları ise řu şekilde sıralanabilir:

- Yüz yüze ğretim ilişkisinin kolay sağlanamaması.
- Örgün eğitim kurumlarındaki örneklere benzer sosyal etkileşime yer verilememesi.
- Çalışanların dinlenme, eğlenme gibi sosyal gereksinimler için ayırdıkları zamanın azalması.
- Bilgisayar ve iletişim teknolojilerine bağımlı olunması.
- Bilgisayar okur-yazarı zorunluluğunun olması.
- Bireysel ğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardımın sağlanamaması (Fourie, 2001: 118; Curabay ve Demiray, 2002: 9-10).

İnternet Tabanlı Uzaktan ğrenim ve Özellikleri

İnternet tabanlı uzaktan öğrenimin özelliklerine geçmeden önce, eğitim modelleri ve bu konuda ortaya çıkan kavramlara açıklık getirmek, konunun daha iyi anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Genel olarak eğitimin, senkron (eş zamanlı) ve asenkron (eş zamansız) olmak üzere iki ana başlık altında toplandığını gör÷lmektedir:

Senkron eğitim, aynı mekanda ve yüz yüze verilen eğitimidir. Bu eğitim modeli klasik sınıf ortamında yapılan örgün eğitim modelidir. Ayrıca internet tabanlı interaktif öğrenim modeli de, eğitim bilimcileri tarafından senkron eğitim kategorisi altında değeriendirilmektedir. Asenkron eğitim ise zamandan ve mekândan bağımsız olarak verilen eğitimidir. Ancak belirli zamanlarda eğitimi alan kişiler yüz yüze eğitime ve sınavlara alınıyorsa bu tip eğitim, zamandan yarı bağımsız eğitim olarak da adlandırılmaktadır. İnternet üzerinden interaktif olmayan bir ortamda verilen eğitim, zamandan ve mekandan bağımsız asenkron eğitimidir. Uzaktan ğrenim konusunda yapılan çalışmalarda sıkça dile getirilen on-line öğrenim ise, ğretmen ile öğrencilerin aynı mekanda olmadan gerçekleştirdikleri eğitim modelidir. Öğretmen ile öğrenciler arasında çeşitli iletişim yollarının kurulduğu bu modelde ğretmen bir uçta ders verirken, öğrenciler iletişim yolunun imkânlarına bağılı olarak evlerinden, işyerlerinden, yurtiçinden ve yurtdışından bu derslere katılabilmektedirler (Türkoğlu, 2001).

Uzaktan öğretim kurslarındaki interaktif derslerin oranı, o kursun niteliğini belirlemeye yönelik önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Karşılıklı etkileşim içerisinde yapılan eğitim modelini ifade etmek için kullanılan interaktif öğrenim, web tabanlı uzaktan öğrenimin en çok tercih edilen modellerinden biridir (Rovai ve Barnum, 2003: 58) Kullanılan teknoloji, destek hizmetleri, eğitim içeriği, öğrenci ve öğretmenin motivasyonu gibi konular, interaktif öğrenimin niteliğini belirleyen diğer faktörlerdir. Genellikle öğrenciler, uzaktan eğitim programları arasında bu faktörleri göz önünde bulundurarak tercih yapmaktadırlar.

80’li yıllarla birlikte sosyal bilimler alanında verilen eğitim modelinde yeni yaklaşımların benimsenmesine yönelik yoğun tartışmaların başladığını ifade eden Peraya (2002), söz konusu tartışmaları ‘eğitim modelinden’ ‘öğrenim modeline’ dönüşüm kavramları ile açıklamaya çalışmıştır. Buna göre artık eğitimciler, öğrencinin yalnızca verileni aldığı klasik eğitim modeli yerine, araştırarak öğrendiği ve öğretmenleri tarafından yönlendirildiği öğrenim modelinin daha doğru bir yaklaşım olacağını düşünmektedirler. Bu bağlamda son on yılda doğrudan anlatım yoluyla verilen eğitim programlarından, öğrencilerin konuşma ve tartışma ortamına katılarak performans gösterebildikleri öğrenim modeline doğru geçiş yaşanmaktadır. Günümüzde bu eğitim modelinin en uç noktasını internet tabanlı uzaktan öğrenim oluşturmaktadır. Bu ortamda öğretmenler, bilgi aktarıcısı olmaktan çok, bilginin aracı, denetçisi ve yöneticisi konumundadırlar.

Indiana Üniversitesi öğretim elemanlarından Bonk’un (2002) web tabanlı eğitim programına kayıtlı 201 öğrenci üzerinde yaptığı anket çalışması interaktif öğrenimin, bazı yönleri ile avantajlar sağladığı, ancak çeşitli açılardan da sakıncaları olduğunu göstermektedir. Bilgi teknolojileri, askeri kuruluşlar, finansal hizmetler, eğitim, pazarlama, sağlık kuruluşları ve kamuya ait değişik sektörlerden katılan öğrenciler üzerinde yapılan bu çalışmada, deneyim, eğitim araçlarının özellikleri, test tekniği, eğitimi engelleyen ve destekleyen unsurlar gibi pek çok konuda nitelik değerlendirmesi yapılmıştır. Anket sorularına verilen cevaplarda iletişim, bant genişliği ve donanım sorunları, teknolojik altyapı ve teknik destek eksikliği ve bütün bu unsurlara bağlı olarak yüksek maliyet, interaktif öğrenimi sorunlu hale getiren önemli etkenler olarak değerlendirilmektedir. Bunların yanı sıra öğrencilerin, çeşitli nedenlere bağlı olarak uzaktan öğrenimin gerektirdiği ölçüde yeterli deneyime, ani ve üretken düşünme gücüne sahip olamamaları da, interaktif öğrenim modelinin istenen düzeyde eğitim vermesine engel olan nedenler arasında gösterilmektedir.

Ancak maliyet yüksekliği, deneyim sahibi olma zorunluluğu, yazılım ve donanım sorunları gibi engellere rağmen, bu çalışmada web tabanlı interaktif öğrenimin gerekli olduğu ve yakın gelecekte söz konusu öğrenim modelinin eğitim sektörü içindeki payının önemli oranda artacağı sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda eğitimciler, öğrenciye zaman ve yerden bağımsız hizmet sunulması, eğitim materyallerinin sürekli olarak güncellenerek dağıtılması, derslerde kullanılan kaynakların kalitesi ve niteliğinin daha iyi kontrol edilmesi, eğitim süresini kısaltması ve ulaşım masrafını önemli oranda azaltması açısından uzaktan öğrenimin örgün eğitime önemli bir alternatif

olabileceğini düşünmektedirler. Bu özelliklerinin yanı sıra bireysel ihtiyaçlara göre eğitim içeriğinin değişmesi, öğrenci aktivitelerinin otomatik olarak kaydedilmesi ve daha fazla grup çalışması sunması yönüyle de söz konusu öğrenim modelinin önemli avantajları bulunmaktadır.

Çok önemli avantajlarına rağmen web tabanlı öğrenimin sakıncalarını Bonk (2002), eğitim programı ve süresi, teknoloji desteği, erişilebilirlik ve yüksek ücret unsurları ile ortaya koymaktadır. Söz konusu unsurlar bağlamında web tabanlı uzaktan öğrenimi sakıncalı kılan özellikler şu dokuz madde ile özetlenebilir:

1. Zaman, para ve işgücü kayıpları,
2. Teknolojik yetersizlikler,
3. Sistemin kullanım zorlukları,
4. Öğrenimin test edilmesinde yaşanan başarısızlıklar,
5. Genellikle yöneticilerin e-öğrenime sıcak bakmamaları,
6. İnsanların e-öğrenimi geleneksel öğrenim modeline göre ikinci planda düşünmesi,
7. Kurumsal düzeyde teknolojik altyapı yetersizliği nedeniyle yaşanan iletişim sorunları,
8. Öğrencilerden kaynaklanan çeşitli sorunlar,

İnteraktif öğrenimin niteliğini belirlemeye yönelik başka bir örnek de, Rovai ve Barnum (2003) tarafından toplam 19 on-line program üzerinde yapılan araştırmadır. 527 mezun öğrencinin 328'i üzerinde uygulanan anket çalışmasında, 21 ve 60 yaş sınırları arasında yer alan öğrencilerin yaş ortalaması 39'dur. Araştırma sonucunda öğrencilerin on-line öğrenime yatkınlığı, amacı, motivasyonu ve önceki deneyimleri, bu tür eğitim modelinin niteliğini belirlemeye yönelik önemli etkenler olarak gösterilmektedir. Yapılan bu çalışma ile aynı üniversitede olsa bile sunulan on-line programların, imkanları ve verdikleri eğitim yönüyle birbirlerinden çok farklı olabildikleri görülmektedir. Aynı zamanda bu programlardan mezun olan öğrencilerin birbirlerinden ve örgün eğitim programından mezun olan diğer öğrencilerden çok nitelikli olabildikleri gibi onlara göre daha başarısız da olabilmektedirler. Bu değişken duruma neden olarak, on-line öğrenim programlarında gereksinim duyulan program tasarımı, pedagoji ve teknoloji unsurları gösterilmektedir.

Her iki çalışmada da on-line kurslarda başarısız olan öğrenciler, geleneksel eğitim ortamında bulunan temel unsurların, on-line öğrenim modelinde tam olarak bulunmadığını ve dolayısıyla kendilerini söz konusu eğitim içerisinde soyutlanmış hissetliklerini ifade etmektedirler. Aynı zamanda öğrenciler geleneksel eğitim ortamındaki iyi bir öğretim elemanının ortaya koyacağı kişisel enerji ve etkileme gücünü, uzaktan öğrenim modelinde bulamadıklarını da ifade etmektedirler. Örgün eğitim ortamında sorulan sorulara öğretim elemanı tarafından anında yanıt alınırken, on-line ortamda genellikle sorulara anında karşılık verilememekte ya da bunun yerine öğrenciler çeşitli kaynaklara yönlendirilmektedir. Ancak söz konusu yönlendirmeler genellikle metin tabanlı kaynaklara

yapılmakta; bu da öğrencilerin motivasyonunu bozmakta ya da yeterli bilgi doyumu sağlanamamaktadır.

Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen son yıllarda interaktif iletişim alanında yaşanan gelişmeler, internet üzerinden yapılan karşılıklı iletişimi oldukça nitelikli kılmıştır. Bu gelişmelerle birlikte kullanılan sistem, ara yüz, eğitimin içeriği, öğretim kadrosunun seçimi, güvenli, sürekli ve motive eden bir yaklaşımla tasarlanan web tabanlı uzaktan öğrenim programlarının başarı oranı da yüksek olmaktadır.

Bilgi Hizmetleri Alanına Verilmekte Olan İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Programları

Çalışmanın bu kısmında bilgi bilimi ve kütüphane hizmetlerine yönelik internet tabanlı lisans, yüksek lisans ve sertifika programlarıyla faaliyet gösteren toplam sekiz bölüm incelenmiştir. Bu bölümlerden biri İngiltere’de, biri Yeni Zellanda’da ve altısı da Amerika Birleşik Devletleri’nin farklı eyaletlerine bağlı çeşitli üniversitelerde bulunmaktadır.

Syracuse University The School of Information Studies

Bu Okul, 1993 yılından beri uzaktan öğrenim modeli ile Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programı’na öğrenci kabul etmektedir. Söz konusu program, gerek akademik kariyer ve diploma yönüyle, gerekse verilen eğitimin niteliği yönüyle kampus içinde verilen programdan farklı değildir. Bu programda webCT uzaktan öğrenim yazılımı kullanılmaktadır. Söz konusu yazılımı rahatça kullanabilmek, öğretim elemanları ile tanışmak ve çeşitli konularda bilgi almak için programa kayıt yaptıran öğrencilere, üniversitede yedi günlük kısa bir eğitim programı verilmektedir. Bilgi Hizmetleri Okulu’nda verilen uzaktan öğrenim programları yüksek lisans ve sertifika programları olmak üzere iki düzeyde sunulmaktadır. **Yüksek lisans programları**, *‘kütüphane ve bilgi bilimi’*, *‘bilgi yönetimi ve iletişim’* ve *‘ağ yönetimi’*; **sertifika programları** ise *‘bilgi sistemleri ve iletişim yönetimi’*, *‘bilgi güvenliği yönetimi’* ve *‘okul medyası’* olmak üzere üç değişik alandan oluşmaktadır. Programlara kayıt yaptıran öğrencilerin yaş profiline bakıldığında, öğrencilerin 20 ile 60 yaş arasında farklı kategorilerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca yurt dışından öğrencilerin de öğrenim gördüğü programa katılanların büyük bir çoğunluğu bilgi hizmetlerinin farklı disiplinlerinde çalışan bireylerden oluşmaktadır. Dersler, metin tabanlı kaynaklardan, sesli ve görüntülü web sayfalarından, öğrenci ve öğretim elemanlarının belirli periyotlarla bir araya geldikleri interaktif tartışma platformlarından oluşmaktadır. Toplam 36 kredilik ders yükü ile bitirilen on-line yüksek lisans programı, 15 ile 30 ay arasında bir sürede tamamlanabilmektedir.

Illinois University School of Library & Information Science

Bu Bölüm’de uygulanmakta olan on-line öğrenim programı, kısaca LEEP olarak da ifade edilmektedir. ALA tarafından akredite edilmiş olan bu Program’da, **on-line yüksek lisans programı (MS)** ve **on-line sertifika programı (CAS)** olmak üzere iki düzeyde eğitim verilmektedir.

On-line yüksek lisans programı, ‘kütüphaneler, bilgi ve toplum’ ve ‘bilginin düzenlenmesi ve erişimi’ adında iki temel kurstan oluşmakta ve toplam on ünite ile bitirilmektedir. Öğrenciler, bu on ünitenin yedisini Program içinde sunulan derslerden, diğerlerini ise ALA’nın akredite ettiği farklı bir programdan tamamlayabilmektedir. Haftada iki saat interaktif ders ortamı sunulan Programın diğer dersleri, asenkron eğitim modeli ile verilmektedir. İnteraktif öğrenim, Çarşamba günleri akşam 18.00-20.00 saatleri arasında yapılmaktadır. Öğrenciler, ders saatine on dakika kala eğitim platformunda hazır halde beklemektedirler. Ders sonrasında öğrenciler aralarında gruplara ayrılarak, günün konusunu kendilerine ayrılan platformda tartışmaktadırlar. Her grubun yaptığı çalışma, sisteme kaydedilerek arşivlenmekte ve böylece diğer grupların ve daha sonra Programa kayıt yaptıran öğrencilerin bu çalışmalardan yararlanmaları olanaklı hale gelmektedir. Asenkron öğrenim, video görüntüleri, sunumlar ve e-kitaplar ile yapılmakta, ayrıca bunun dışında öğrenciler kendilerine yakın yerlerdeki kütüphane kaynaklarına yönlendirilmektedir.

Drexel University College of Information Science & Technology

Bilgi Bilimi ve Teknolojisi Okulu’nda verilmekte olan On-line Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programında üç alanda uzmanlık eğitimi sunulmaktadır. Bunlar **‘dijital bilgi yönetimi’ (management of digital information - MDI)**, **‘bilgi/kütüphane hizmetleri’ (information/library services – I/LS)** ve **‘bilgi sistemleri’ (information systems – IS)**’dir. Dijital bilgi yönetimi, bilgi teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler konusunda kariyer edinmek isteyenlere; bilgi/kütüphane hizmetleri ise halk, üniversite veya özel kütüphanelerde verilen hizmetler konusunda öğrenim görmek isteyenlere yönelik sunulan yüksek lisans programlarıdır.

On-line Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programı, Drexel Üniversitesi On-line Programı adında bir yazılım ve arayüz ile hizmet vermektedir. Burada sunulan yüksek lisans dersleri, üniversitede verilen programlara içerik ve nitelik yönünden tamamen benzerlik göstermektedir. Ayrıca verilen destek hizmeti ve diploma yönüyle on-line programlar, örgün eğitim modelindeki programlardan farklı değildir.

Dijital bilgi yönetimi veya bilgi/kütüphane hizmetleri on-line yüksek lisans programına katılan öğrenciler, bu programları 60 kredilik derslerle tamamlamaktadırlar. Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programı’nda verilen derslerin bu alanda ülkemizde verilen derslerle oldukça benzerlik gösterdiği görülmektedir. ‘Bilgi sistemleri analizi’, ‘bilgi kaynakları ve hizmetleri’, bilgi merkezlerinin yönetimi’, ‘veritabanı yönetimi’, ‘derme geliştirme’, ‘bilgi erişim sistemleri’ ve ‘kütüphane otomasyonu’ bu derslerden bazılarıdır.

Southern Connecticut State University

School of Communication, Information and Library Science

Kütüphane Bilimi On-line Yüksek Lisans Programı, İletişim, Bilgi ve Kütüphane Bilimleri Okulu tarafından sunulmaktadır. Söz konusu Bölüm, kütüphane ve bilgi bilimini teknolojik eğitim modeli ile aynı program altında birleştirerek, akademik, halk, özel ve okul kütüphaneciliğine yönelik kariyer imkanı sağlamaktadır. En az 36 kredilik ders mecburiyeti bulunan Kütüphane Bilimi On-line Yüksek Lisans Programı'nda verilen ana dersler şunlardır:

- Bilgi bilimi ve teknolojilerine giriş
- Kütüphaneciliğin gelişimi
- Bilgi kaynakları ve referans hizmetleri
- Bilginin analizi ve düzenlenmesi
- Değerlendirme ve araştırma

Bu Üniversitede de, Syracuse Üniversitesi on-line programlarının sunumunda kullanılan webCT yazılımı kullanılmaktadır. Kütüphane Bilimi On-line Yüksek Lisans Programına kayıt yaptırmak isteyenlerden, ALA tarafından akredite edilmiş ve 4 üzerinden 3 ortalamaya sahip mezuniyet belgesi ve TOEFL sınavından en az 550 puan alınması önkoşul olarak aranmaktadır.

Texas Woman's University School of Library and Information Studies

Bu Bölüm'de sunulan **Uzaktan Kütüphane Bilimi Yüksek Lisans Program'ından (MLS)** mezun olabilmek için öğrencilerin toplam 36 kredilik ders alması zorunlu tutulmaktadır. Söz konusu programda dersler, hem senkron hem de asenkron ortamlarda yürütülmektedir. Uzaktan öğrenim programları, Blackboard adında web-tabanlı öğrenim platformunda sunulmaktadır. Uzaktan öğrenim programı içindeki interaktif oturumlar, her Cumartesi günü, günün üç farklı saatinde yapılmaktadır. Ders materyalleri, sıkıştırılmış video kayıtları, kütüphane veritabanları, tam metin elektronik dergiler ve elektronik kitaplardan oluşmaktadır.

Bu programı avantajlı kılan özellikler, genel olarak şu dört başlık altında ifade edilmeye çalışılmıştır:

- *Esneklik:* Seyahat masraflarını en aza indirmekte ve günün 24 saatinde öğrenim fırsatı sunmaktadır.
- *Gelişme:* Öğrenciye bulunduğu yerde son teknolojik imkanların kullanıldığı yüz yüze on-line öğrenim imkanı sunulmaktadır.
- *Seçenek:* Uzaktan yüksek lisans programı kampus içinde verilen program ile denk tutulmaktadır ve birbirlerinin yerini tamamlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle uzaktan öğrenim öğrencileri aynı zamanda kampusta verilen derslerden de yararlanabilmektedirler.

- *Kalite:* Bu programlarda tam zamanlı çalışan öğretim elemanları ile yoğun uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Aynı zamanda bu program, ALA tarafından akredite olmuş bir programdır.

Victoria University School of Information Management

Yeni Zellanda'nın Victoria Üniversitesi Bilgi Yönetimi Okulu'nda okutulmakta olan **Uzaktan Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri Yüksek Lisans Programı**, web tabanlı senkron ve asenkron derslerle sürdürülmektedir. Ancak eğitim programına bakıldığında derslerin çok genel konular üzerinde yoğunlaştığı ve öğrencilerin farklı alanlara yönelik ders seçme olanağının bulunmadığı görülmektedir. Program, toplam 3 ya da 4 yılda tamamlanabilmektedir. Genellikle asenkron ortamda verilen derslerin yanı sıra programda, haftada bir gün senkron öğrenime de yer verilmektedir. Senkron öğrenim, webde bütün öğrencilerin aynı platformda bulunduğu konferanslar (netmeeting) şeklinde yapılmaktadır. Programda bulunan dersler, Blackboard uzaktan öğrenim platformu tarafından sunulmaktadır. İsteyen uzaktan öğrenim programı öğrencisi aynı zamanda kampus içinde akşamları ve Cumartesi günü öğleden sonra verilen derslere de katılabilmektedir.

University of South Carolina School of Library and Information Science

Kütüphane ve Bilgi Bilimi Bölümü Uzaktan Lisans ve Yüksek Lisans Programları, ALA ve Öğretmen Eğitim Akreditasyon Ulusal Kurulu tarafından tanınmaktadır. Bu programlarda web tabanlı interaktif öğrenimin yanı sıra interaktif televizyon yayını, video, cd, ilan tahtası ve çalışma grupları portalı gibi eğitimi destekleyen farklı araçlar da bulunmaktadır. Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programı için en az 36 kredilik ders alınmak zorundadır. Alınması zorunlu olan beş ders haricinde en fazla onbeş kredilik ders de başka programlardan tamamlanabilmektedir. Zorunlu olarak alınması gereken dersler şunlardır:

- Bilgi bilimi ve teknolojisine giriş
- Kütüphaneciliğin doğuşu ve gelişimi
- Bilgi kaynakları ve hizmetleri
- Bilgi analizi ve organizasyonu
- Değerlendirme ve araştırma

Bu programı diğerlerinden ayıran en belirgin özellik hem ders ve tartışmaların hem de sınavların web üzerinden on-line olarak yapılmasıdır. Sanal sınıflarda, sohbet odaları, tartışma platformları, önemli web bağlantıları, eğitimi doğrudan ilgilendiren zengin kaynaklar ve yardımcı araçlar bulunmaktadır. Uzaktan öğrenim programına kayıtlı olan öğrenciler, her Cumartesi günü interaktif bir ortamda bir araya gelerek hocalarının gözetiminde birbirleriyle fikir alışverişinde bulunmakta ve bu doğrultuda tartışma grupları oluşturmaktadırlar. Ayrıca uzaktan öğrenim

öğrencileri, bölüm öğretim elemanlarından destek hizmeti alabilecekleri bedava telefon hattından da yararlanabilmektedirler.

Northumbria University The Division of Information and Communication Studies

İngiltere’de bu bölümde bilgi ve iletişim hizmetleri alanında beş ayrı alanda uzaktan öğrenim programı düzenlenmektedir. Bu programlardan beşi de toplam iki yılda tamamlanmaktadır. Söz konusu programlar şu alanlardan oluşmaktadır:

- **Bilgi ve kütüphane yönetimi,**
- **Belge yönetimi,**
- **Bilgi hizmetleri,**
- **Uluslararası bilgi hizmetleri,**
- **Web bilgisi yönetimi.**

Dersler, web ortamında kayıtlı bulunan metin tabanlı kaynaklar, ses ve video kayıtları ile verildiği gibi, interaktif oturumlarla da sunulmaktadır. Uzaktan öğrenim programlarında yer alan dersler, üniversitedeki Blackboard öğrenim platformu aracılığı ile verilmektedir. Programların hiç birinde yazılı ya da sözlü sınav bulunmamakta, öğrencilere verilen projeler, sunumlar ve ödevler üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Uzaktan öğrenim programlarından alınan diplomalar, kütüphane hizmetlerinde önemli yeri olan kuruluş Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) tarafından tanınmaktadır. Söz konusu programlardan mezun olanlar hastane ve okullar gibi devlet kurumlarına ait arşivlerde, sağlık, hukuk, sanat ve ticari amaçlı kütüphane ve bilgi merkezleri gibi yerlerde çalışabilmektedirler. Ayrıca web bilgisi yöneticiliği programından mezun olanlar ise, web tasarımı, web sitesi yöneticiliği, içerik analizi ve yönetimi, intranet ve internet hizmetlerinin verildiği sektörlerde çalışma alanı bulabilmektedirler.

Web tabanlı kütüphane ve bilgi bilimi yüksek lisans veya sertifika programlarına genel olarak bakıldığında, söz konusu programlara kayıt yaptırmak isteyen adaylardan özellikle bilgisayar okur yazarlığı alanında çeşitli niteliklerin istendiği görülmektedir. Bu nitelikler;

- Orta düzeyli bilgisayar işletmenliği becerisi
- Bilgi erişim becerisi
- E-posta ve ilan tahtası kullanımı
- Temel html kodlama becerisi
- Web browserların kullanımı
- Sunu ve çizim programların kullanımı

Bu programlarda web tabanlı interaktif öğrenim, gelişmiş teknolojilerin kullanıldığı sanal sınıf ortamında yapılmaktadır. Bu ortamda öğrenciler, derslerle ilgili slayt ve grafik gibi yardımcı kaynakları görebilmekte, video ve müziklerden yararlanabilmekte, kendi aralarında ve öğretim elemanları ile klasik sınıf ortamına benzer şekilde tartışabilmektedirler.

Yüksek lisans ve sertifika programlarına kayıtlı olan öğrenciler, çok çeşitli alanlarda çalışmaktadırlar. Örneğin Illinois Üniversitesi Kütüphane ve Bilgi Bilimi Yüksek Lisans Programı'na kayıtlı öğrenciler arasında Intel firmasının arayüz tasarımcısı, Arizona Devlet Kütüphane ve Arşivinin dijital devlet bilgi yöneticisi, Pennsylvania'da tarih kütüphanecisi, Florida'da banka kütüphanecisi, Indonesia'da okul kütüphanecisi, Alaska'da halk kütüphanecisi, Michigan'da kolej kütüphanecisi ve Coca-Cola şirketinin intranet sorumlusu gibi çok farklı bölge ve farklı çalışma alanlarından öğrenciler bulunmaktadır.

Sonuç olarak web tabanlı kütüphane ve bilgi bilimi uzaktan öğrenim programlarının birçoğunda bilgisayar teknolojisi, şu aktivitelerin yerine getirilmesi için kullanılmaktadır:

- Öğrenci, öğretim elemanı veya derse konuk olarak katılanlar tarafından yapılan interaktif sunumlar, grup çalışmaları ve tartışmalar,
- Metin, ses, resim ve video belgelerinden oluşan arşiv kayıtlarının kullanımı,
- Elektronik ilan tahtası aracılığıyla asenkron tartışmalar,
- Çalışma grupları ile ortak yayın hazırlama ve kullanıma açma.

Ülkemizde İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Programları ve Ders İçerikleri

Ülkemizde uzaktan öğrenimin çeşitli sektörlerde kullanımına yönelik ilk çalışmalar 1920'li yıllara kadar uzanmaktadır. Ancak, uzaktan öğrenimin uygulamaya yönelik ilk örneğini, 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü'nün İş Bankası çalışanlarına verdiği mektupla meslek içi eğitimi oluşturmaktadır (Alkan, 1996: XV; Toptaş, 2001: 24). 2000'li yıllara kadar Akşam Sanat Okulu, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, Açık Öğretim Lisesi ve Açık Öğretim Fakültesi gibi çeşitli eğitim kurumları tarafından mektupla, radyo ve televizyon yayınları ile uzaktan öğrenim faaliyetleri sürdürülmüştür. 1999 yılında Yükseköğretim Kurulu Enformatik Bilgi Komitesi (EMK)'nin kurulması ile birlikte ülkemizde bazı üniversiteler tarafından web tabanlı önlisans, lisans, yüksek lisans ve sertifika programları oluşturulmaya başlanmıştır. Aynı zamanda bazı üniversitelerde bilgisayar, Türk dili ve yabancı dil gibi temel dersler uzaktan öğrenim yöntemiyle verilmektedir. Bu dersler, üniversitelerin uzaktan eğitim merkezlerinden sağlandığı gibi, anlaşmalı olunan başka bir üniversitenin web tabanlı uzaktan eğitim platformundan da sağlanabilmektedir.

Halen ülkemizde Bilgi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi'nde web tabanlı uzaktan öğrenim modeline göre önlisans, lisans, yüksek lisans ve sertifika programları sunulmaktadır. Ayrıca Kocaeli, Selçuk, Çanakkale ve Sütçü İmam Üniversiteleri ise Yükseköğretim Kurulu Milli Enformatik Komitesi tarafından verilen yetki ile ODTÜ tarafından hazırlanmış bazı dersleri internet tabanlı uzaktan eğitim sistemi ile vermektedirler (Milli ..., 2002). Bu örneklerde de görüldüğü gibi ülkemizde oluşturulan web tabanlı

uzaktan öğrenim programları, senkron, asenkron, üniversite içi ve dışı, önlisans, lisans, yüksek lisans ve sertifika programları olmak üzere çok farklı model ve platformlar üzerinde uygulanmaktadır.

Ülkemizde web tabanlı ilk yüksek öğrenim programı, Bilgi Üniversitesi tarafından hazırlanan işletme yüksek lisans programıdır (İstanbul ..., 2004). Bu Programda akademik kadro tarafından hazırlanan ders notları, haftalık olarak web sitesindeki ders sayfasında yayınlanmakta ve dönem sonuna kadar güncellenerek kullanıma açık tutulmaktadır. Program, dört yıl gibi kısa bir sürede 35 ayrı şehir ve 63 farklı üniversiteden toplam 570 öğrenciye eğitim vermektedir. Ders sayfaları görsel şema ve grafiklerle desteklendiği gibi power point sunuları ve flash animasyonlarla da öğrenci için anlaşılır ve eğlenceli bir eğitim ortamı oluşturulmuştur. Ayrıca her hafta ders bitiminden sonra verilen test ve interaktif sorular, öğrencinin gelişmesine ve kendi bilgilerini sorgulamasına imkan vermektedir.

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Bilgi Yönetimi Önlisans Programı da, ülkemizde tasarlanan web tabanlı interaktif öğrenim modeline verilebilecek iyi bir örnektir. Bu programda gerek teorik gerekse uygulamaya yönelik derslerin daha nitelikli verilebilmesi için öğrencilere, tv programları, telefon hatları, kitaplar, kılavuzlar, web sohbet odaları, haber grupları ve interaktif sanal sınıflar aracılığıyla her gün 08:00-23:00 saatleri arasında ders ve destek hizmeti sağlanmaktadır. Her ders için her gün dört saat olmak üzere haftada yirmi saat interaktif akademik danışmanlık hizmeti verilmektedir. Akademik danışmanlık hizmetinde ise toplam elli beş öğretim elemanı görev yapmaktadır (Mutlu, 2004: 3-4).

Program	Bşl. yılı	Üniversite
1 İşletme (Yüksek Lisans)	2001	<i>Bilgi Üniversitesi</i>
2 Bilişim Teknolojileri (Yüksek Lisans)	2001	<i>ODTÜ</i>
3 Bilgisayar Teknolojisi ve Prog. (Önlisans)	2001	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
4 Bilgi Yönetimi (Önlisans)	2001	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
5 Bilgi Yönetimi (Önlisans)	2002	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
6 İşletme Yönetimi (Yüksek Lisans)	2003	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
7 İşletme (Önlisans)	2002	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
8 Mekatronik (Önlisans)	2003	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
9 Endüstriyel Elektronik (Önlisans)	2003	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
10 Bilgisayar Teknolojisi ve Prog. (Önlisans)	2002	<i>Mersin Üniversitesi</i>
11 Elektronik Haberleşme (Önlisans)	2002	<i>Mersin Üniversitesi</i>
12 Endüstriyel Elektronik (Önlisans)	2003	<i>Mersin Üniversitesi</i>
13 Endüstriyel Otomasyon (Önlisans)	2003	<i>Mersin Üniversitesi</i>

Tablo 1: Türkiye’de İnternet Tabanlı Uzaktan Yüksek Öğrenim Programları (Enformatik ..., 2003)

Ülkemizde oluşturulan web tabanlı uzaktan öğrenim modelinin diğer bir örneği de Pamukkale ve Süleyman Demirel Üniversiteleri arasında fizik, kimya ve biyoloji derslerinin on-line (anında/çevrimiçi), off-line (arşivlenmiş bilgi/çevrimdışı) ve uydu tv bağlantılarıyla sunulduğu platformdur. Bu üniversitelerde oluşturulan uzaktan öğrenim platformu, her ne kadar verilen derslere

yeni bir boyut kazandırır da, eğitimin sunulmasında çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Çevrimdışı bağlantı yöntemiyle ders ve materyallerin sunumunda sorun yaşanmazken, interaktif derslerin sunumunda bağlantı sorunları yaşanmaktadır. Ayrıca bu üniversitelerde yapılan uzaktan öğrenim modeli, derslerle ilgi animasyon üretiminde teknik ve teknolojik güçlüklerin yaşandığını da ortaya koymaktadır (Kara, 2002: 9-10). Ayrıca çoğu uzaktan öğrenim programında görüldüğü gibi burada da örgün eğitime oranla uzaktan öğrenim derslerinin, öğrencilerin sosyalleşme sürecine daha sınırlı oranda katkı sağladığı görülmektedir. Ancak bütün bu sorunlara karşın özellikle ülkemizde web tasarımı, bilgisayar ağ yazılımları, veritabanları gibi bilişim ve sosyal bilimler alanında başarı sağlayan ve bu nedenle yoğun ilgi gören yüksek lisans ve sertifika programları bulunmaktadır.

İnternet Tabanlı Uzaktan Öğrenim Modelinin

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinde Uygulanabilirliği

Ülkemizde bilgi ve belge yönetimi ve kütüphanecilik adları altında eğitim faaliyeti sürdüren bölüm sayısı altıdır.* Henüz öğrenci alımına başlanmayan Atatürk Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü dışındaki bölümlerin tümü Ankara ve İstanbul illerinde bulunmaktadır. Bu durum, çeşitli nedenlerden dolayı bulundukları yerlerden ayrılamayan kişilerin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde öğrenim görmelerine ve diğer illerde kütüphaneci olarak çalışan veya bu alanda kendini geliştirmek isteyen farklı meslek bireylerinin eğitim almalarına engel oluşturmaktadır (Odabaş, 2003: 33).

Ülkemizde faaliyet gösteren bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde internet tabanlı uzaktan öğrenim modelini değerlendirebilmek için öncelikle söz konusu bölümlerin sahip olduğu altyapıya göz atmak gerekmektedir. Bölümlerin eğitim kadrosu, bütçesi, ders programı, bilgisayar donanım ve yazılımları, bu değerlendirmenin temel unsurlarını oluşturmaktadır. Bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde internet tabanlı uzaktan öğrenim programının tasarımı ve uygulaması sırasında teknik bilgi ve becerilerinden yararlanacak yeterli sayıda öğretim elemanı bulunmaktadır. Örgün programlarda olduğu gibi uzaktan eğitim programlarında da sürekli olarak yeniliklerin takip edilmesi ve bu doğrultuda ders içeriklerinin güncellenmesi gerekmektedir. Ancak bununla birlikte öğretim elemanlarının içinde bulunduğu yoğun eğitim faaliyetleri, söz konusu eğitim modelinin uygulanmasına yönelik önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bölümlerin eğitim hizmetlerinde kullanılmak üzere ayrı bir bütçeye sahip olmaması ise bu tür bir girişimin başlatılmasını engelleyen önemli bir sorundur. Ancak bölümlerin kendi aralarında ve/veya üniversitelerin uzaktan eğitim merkezleriyle ya da özel şirketlerle kuracakları ortaklıklar, bu konularda yaşanabilecek sorunların çözümüne katkı sağlayabilir.

---

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü
Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Verilen derslere bakıldığında bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde, sosyal bilimler alanında eğitim sunan diğer bölümlerin birçoğundan daha çok bilgisayar ve internet içerikli derslerin bulunduğu görülmektedir. Teorik derslerin yanı sıra veri tabanları, internette bilgi erişim, web sayfası tasarımı gibi uygulamalı derslerin birçoğunun bilgisayar üzerinde yapılıyor olması, internet tabanlı öğrenimi kolaylaştıracak bir etken olarak değerlendirilebilir. Ancak Osmanlıca ve Osmanlı diplomatiği gibi uygulamalı derslerin verilmesi sırasında da çeşitli sorunlar yaşanacaktır (Odabaş, 2003: 33).

Bilişim teknolojilerinin bilgi merkezlerinde kullanılmasıyla birlikte sistem tasarımı, kataloglama, sağlama, tarama ve ödünç verme gibi temel kütüphane hizmetleri, önemli oranda eğitim alt yapısına sahip olmayı zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte bilgisayar teknolojileri sürekli olarak gelişmekte, söz konusu teknolojilerin bilgi merkezleri üzerindeki işlevi değişmekte ve bu gelişmeler her geçen gün bu güne kadar edinilmiş bilgileri yetersiz kılmaktadır. Bu nedenle bilgi merkezlerinden istenen hizmeti etkin bir şekilde karşılayabilmeleri için bilgi ve belge yöneticilerinin kendilerini sürekli olarak yenilemeleri kaçınılmaz bir zorunluluktur (Odabaş, 2003: 32). Bilgisayar, iletişim teknolojileri ve kütüphane otomasyonu konularında öğrenim görmemiş olan meslektaşlarımızın yaşadıkları sorunlar, bu eğitim modelinin bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Özellikle eski mezunların gelişen ve değişen mesleki etkinlikler, hizmetler ve araçlara karşı sergiledikleri uyum sorunu, uzaktan eğitim yöntemiyle giderilebilir.

‘Kütüphanecilikte Sürekli Eğitim’ adında Hacettepe Üniversitesi’nde yapılan yüksek lisans tezinde ülkemizde son yıllarda kütüphanecilik bölümü mezunlarının sürekli eğitime olan gereksinimleri ölçülmeye çalışılmıştır (Mantar, 2003: 99). Ankara’daki özel ve kamu üniversitelerinde çalışan 101 kütüphaneci üzerinde yapılan anket çalışmasına göre, katılımcıların % 70’i uzaktan eğitim modeli ile kendi alanlarında düzenlenen sürekli eğitim programlarından yararlanmak istediklerini belirtmektedirler.

Üniversitelerde lisans eğitimi, öğrencilere mesleki bilgi ve deneyim kazandırmasının yanı sıra, üniversite hayatına özgü kültür ve yeni bir dünya görüşü de katmaktadır. Uzaktan öğrenim modelinde ise örgün eğitim modelinde olduğu gibi öğrencilerin aynı kampus ve derslikler içinde sürekli beraber olma imkanı bulunmamaktadır. Bu bakımdan yüksek öğretim kurumları yalnızca içinde bulunduğu meslek alanında bilgi, sertifika veya diploma alınan yerler değildir. Bu nedenle bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde de uzaktan öğrenim modelinin yüksek lisans ve sertifika programları düzeyinde tasarlanması daha uygun olacaktır.

Bilgi merkezlerinde özellikle web tabanlı bilgi hizmetlerinin düzenlenmesi sırasında kütüphaneci ve arşivciler (bilgi profesyonelleri) şu alanlarda çalışmaktadırlar:

1. Bilgi merkezinin internet üzerinden kurumsal iletişimini sağlama.
2. Bilgi merkezlerinin elektronik ortamda yapılan sağlama, danışma, ödünç verme ve kataloglama gibi temel işlevlerini kısmen ya da bütünüyle yerine getirme.

3. Bilgi merkezine ait olan ya da abone olunan her türlü elektronik bilgi kaynağını kullanıcıların hizmetine sunma.
4. Bilgi merkezleri ve hizmetleri alanında yaşanan gelişmeleri tespit ederek kurumsal değişime öncülük etme.
5. Diğer bilgi merkezlerinde çalışan bilgi ve belge yöneticileri ile tartışma platformu oluşturarak bilgi paylaşımında bulunma.
6. Bilgi merkezinde yaşanabilecek teknik sorunları çözmeye.

Verilen bu hizmetler, hızla gelişen teknolojik ve mesleki bilgilerin sürekli eğitim ile güncellenmesini gerektirmektedir. Bilgi merkezlerinde sunulan bu hizmetler, işin doğası gereği, bilgisayar ve iletişim sistemleri üzerinde yapılmaktadır ve dolayısıyla bu hizmetleri yürüten kütüphaneciler, bir anlamda eğitim sisteminin bir parçası olarak web üzerinden bilgi kaynaklarını kullanıma sunma işlevini yerine getirmektedirler. Bu açıdan hareketle özellikle üniversite kütüphaneleri olmak üzere web üzerinden aktif bilgi hizmeti sunan kütüphanelerin uzaktan öğrenim sistemine uzak olmadıkları bir gerçektir.

Web tabanlı interaktif öğrenimde, zengin eğitim içeriği, düzgün ve çekici tasarımın yanı sıra öğrenciye özellikle teorik ve uygulamalı dersler olmak üzere, danışmanlık ve kütüphane hizmetleri gibi gereksinim duyacağı her konuda sağlanacak destek hizmetleri önemli yer tutmaktadır. Bu bakımdan özellikle webde sunulması düşünülen uygulama ağırlıklı dersler, öncelikle öğrencinin bireysel özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Ayrıca program, günün her saatinde destek hizmeti sağlamalı ve ders içerikleri sürekli olarak güncellenmelidir. Bu bağlamda bilgi ve belge yönetimi bölümlerindeki eğitim kadrosunun sayıca az olması ve bölümlerdeki ders yükü göz önüne alındığında, örgün eğitime ek olarak web tabanlı öğrenim programı oluşturmanın kolay olmadığı görülmektedir. Ayrıca internet tabanlı uzaktan öğrenim modeli, çeşitli yatırımların yapılmasını zorunlu kılan ve dolayısıyla yüksek maliyeti olan eğitim modellerinden biridir. Yüksek öğretim kurumlarındaki bilişim altyapısı göz önünde bulundurulduğunda, henüz bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde lisans ve sertifika programlarının oluşturulmayacağı düşünülebilir. Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik şartlar düşünüldüğünde ise, söz konusu eğitim modeli için gerekli olan ihtiyaçların ne ölçüde karşılanacağı bilinmemektedir. Ancak bölümler, özellikle üniversite kütüphanelerinde çalışan uzman kütüphanecilerden gelen istekler doğrultusunda web tabanlı yüksek lisans programı oluşturabilecek yeterlilik ve yetkinliğe sahiptirler. Ayrıca üniversitelere bağlı uzaktan eğitim merkezleri veya özel şirketlerle yapılacak işbirliği ile iş yükü paylaştırılabilir, maliyet düşürülebilir ve dolayısıyla sorun kısmen ya da tamamen çözümlenebilir.

Sonuç

Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de web tabanlı öğrenim modelinin eğitim sistemi içerisindeki payı gün geçtikçe artmaktadır. Yüksek öğretim programların yanı sıra yaşam boyu eğitim

ve hizmet içi eğitime olan talep bu öğrenim modelinin zaman içinde büyümesine neden olarak gösterilmektedir. Bu doğrultuda çeşitli kütüphane ve arşivlerde çalışan personelin bulundukları yerlerden ayrılmadan yüksek lisans veya sertifika programlarına katılma istekleri web tabanlı uzaktan öğrenim modeli ile karşılanabilir. Aynı zamanda özellikle elektronik ortamlara yönelik gelişmelerin bilgi merkezlerine uyarlanması konularında olmak üzere bilgi ve belge yönetimi bölümlerinde sunulmakta olan çeşitli derslerin diğer bölümlere veya hizmet içi eğitim kapsamında kurum ve kuruluşlara verilmesi de sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, Cevat. (1981). *Açık üniversite uzaktan eğitim sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bonk, Curtis J. (2000) *Online training in an online world*. [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.PublicationShare.com> [12.01.2004].
- Curabay, Şensu ve Emine Demiray. (2002). *20. Kuruluş yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ve Açıköğretim Fakültesi Eğitim Televizyonu (ETV)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Enformatik Milli Komitesi. (2003). [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://euclid.ii.metu.edu.tr/EMK/> [21.11.2003].
- Fourie, Ina. (2001). The use of CAI for distance teaching in the formulation of search strategies. *Library Trends* 50 (1), 110-129.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2004). *İşletme yönetimi yüksek lisans programı*. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.bilgi.edu.tr/graduate/execmba/index.htm> [21.11.2004].
- Kara, İzzet, Yeşim Kara ve Orhan Alav. (2002). İnternet üzerinden uzaktan eğitim modeli ile fen bilgisi derslerinin verilmesi. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://library.sdu.edu.tr/orhan/alav.html> [19.06.2004].
- Mantar, E. (2003). *Kütüphanecilikte sürekli eğitim: Ankara'da bulunan üniversite kütüphaneleri üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.

- Milli Enformatik Komitesi. Yükseköğretim Kurulu. (2002). *2001 Bahar dönemi açılan derslerin listesi*. [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.ii.metu.edu.tr/EMK/uzaktan.htm> [19.11.2002].
- Mutlu, M. Emin, Melda Beyaz ve Perihan İşeri. (2004). E-öğrenmede öğrenci destek hizmetleri: Açıköğretim Fakültesi Bilgi Yönetimi önlisans programı örneği. [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://ab.org.tr/ab04/tammetin/> [05.06.2004].
- Odabaş, Hüseyin. (2003). İnternet tabanlı uzaktan eğitim ve bilgi ve belge yönetimi bölümleri. *Türk Kütüphaneciliği* 17 (1), 22-36.
- Peraya, Daniel. (2002). *Distance education and the www*. [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://tecfa.unige.ch/edu-comp/edu-ws94/contrib/peraya.fm.html> [05.06.2004].
- Rovai, Alfred P. ve Kirk T. Barnum. (2003). On-line course effectiveness: An analysis of student interactions and perceptions of learning. *Journal of distance education*, 18 (1), 57-73.
- Taşçı, Tuğrul, Alper Göksu ve Barış Kantoğlu. (2004). E-dönüşümde bilgi ve iletişim teknolojileri öğretimi. [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://ab.org.tr/ab04/tammetin/> [05.06.2004].
- Türkoğlu, Recep. (2001). Online eğitim. [Çevrimiçi] Elektronik Adres: <http://www.teknoturk.org/> [25.06.2004].

ÜNİVERSİTELERİN WEB ADRESLERİ

Anadolu Üniversitesi

<http://emba.anadolu.edu.tr/index.php>

<http://www.bilgi.aof.edu.tr/>

Bilgi Üniversitesi

<http://www.bilgiemba.net/tr/>

Doğu Akdeniz Üniversitesi

<http://by.emu.edu.tr/>

Drexel University - College of Information Science & Technology

http://www.cis.drexel.edu/grad/mslis_online/

Illinois University - School of Library & Information Science

<http://alexia.lis.uiuc.edu/gslis/degrees/leep.html>

Mersin Üniversitesi

<http://www.mersin.edu.tr/akademik/index.php>

Northumbria University - The Division of Information and Communication Studies

http://online.northumbria.ac.uk/faculties/art/information_studies/courses/

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

<http://www.odtu.edu.tr/academic/online.php>

Sakarya Üniversitesi

<http://www.ido.sakarya.edu.tr/>
Southern Connecticut State University - School of Communication, Information and Library Science
<http://so-mako.sysoff.ctstateu.edu/onlinecsu/>
Syracuse University - The School of Information Studies
<http://istweb.syr.edu/academics/distance/index.asp>
Texas Woman's University - School of Library and Information Studies
<http://www.twu.edu/dl/slis.htm>
University of South Carolina - School of Library and Information Science
<http://www.libsci.sc.edu/program/disted.htm>
Victoria University - School of Information Management
<http://www.vuw.ac.nz/lis/delivery.html>